

<https://doi.org/10.15407/sofs2026.02.101>
УДК 001.891:001.102

О.В. ЖИВАГА, кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України»
бул. Т. Шевченка, 60, Київ, 01032, Україна
e-mail: oks_zhyvaga@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-4996-034X>

ВІДКРИТЕ РЕЦЕНЗУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЯКОСТІ НАУКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ

У статті розкрито трансформацію системи наукового рецензування в умовах стрімкого розвитку відкритої науки та впровадження нових цифрових технологій у наукову комунікацію. Нині відкрите рецензування поступово набуває популярності серед дослідників і видавців, хоча переваги традиційного сліпого рецензування все ще високо цінуються науковою спільнотою. Динамічний розвиток практик відкритого рецензування свідчить про прагнення наукового співтовариства до застосування більш відповідальних і колегіальних механізмів оцінювання. Встановлено, що відкрите рецензування підвищує прозорість процесу наукового оцінювання, сприяє кращому розумінню сильних і слабких сторін дослідження та формує довіру до опублікованих результатів. Виокремлено переваги відкритого рецензування, які полягають у підвищенні прозорості процесу оцінювання, відповідальності учасників рецензійного процесу, стимулюванні більш ретельніших і конструктивніших оцінок, залученні широкого пулу експертів з різних дисциплін та громадськості. Визначено, що виклики та ризики, пов'язані зі здійснен-

---

Цитування: Живага О.В. Відкрите рецензування як інструмент підвищення прозорості та якості наукового оцінювання. *Наука та наукознавство*. 2026. № 2 (132). С. 101—119. <https://doi.org/10.15407/sofs2026.02.101>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ням відкритого рецензування, зумовлені соціальними упередженнями, дисциплінарними відмінностями, етичними та практичними аспектами. Зроблено висновки, що: 1) процес рецензування в цифрову епоху не завершується публікацією статті, а є початком безперервного наукового дискурсу; 2) окремі елементи відкритого рецензування зазвичай сприймаються більш позитивно у форматі відкритих звітів, а розкриття особи рецензентів викликає більший скептицизм; 3) відкритість має бути збалансована з безпекою рецензентів та чесною критикою, зокрема в ієрархічних академічних середовищах. Журналам рекомендовано запроваджувати гнучкі моделі відкритого рецензування, які даватимуть змогу авторам і рецензентам обирати різні його форми та моніторити динаміку їх вибору. Доречною вбачається поетапна контекстно обумовлена імплементація відкритих моделей наукового оцінювання з урахуванням дисциплінарної специфіки, можливих соціальних ризиків і забезпечення захисту всіх учасників рецензійного процесу.

Ключові слова: традиційне рецензування, відкрите рецензування, відкрита наука, післяпублікаційне рецензування, наукова комунікація.

Вступ. Система експертного оцінювання перебуває на переломному етапі, що зумовлено прискореним переходом до відкритої науки, появою та швидким удосконаленням нових технологій, які трансформують пошук, сприйняття та оцінювання результатів досліджень. Нові технології, які включають інструменти для полегшеної перевірки досліджень, прискорюють і полегшують процес рецензування. До того ж систему традиційного одностороннього та подвійного «сліпого» рецензування нині піддають критиці за відсутність прозорості, відповідальності, обмежений доступ до повної інформації про рецензійний процес, потенційні упередження, фаворитизм, тривалий час рецензування, можливі конфлікти інтересів і нездатність виявляти методологічні недоліки, плагіат чи маніпуляції з даними. Вказані недоліки системи «сліпого» рецензування сприяли розробленню нових — більш швидких, справедливих та інклюзивних — підходів, поширенню практики відкритого рецензування і післяпублікаційного обговорення, а також публічній доступності рецензованих матеріалів. Розвиток відкритого рецензування характеризується послідовним переходом від закритих, ієрархічних моделей до більш інклюзивних і гнучких форм експертного оцінювання. Такий підхід сприяє підвищенню якості оцінювання, визнанню внеску рецензентів та створенню підзвітної системи оцінювання наукових результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Новітні публікації з питань рецензійної діяльності характеризуються підвищеною увагою до відкритого рецензування як до елемента ширшої парадигми відкритої науки. У систематичних оглядах і концептуальних роботах [1—4] наголошено на різноманітності підходів до визначення та сутності відкритого рецензування, яке розглядається як сукупність практик, а не як

єдина універсальна модель. Продемонстровано, що потенційні переваги відкритості, як-от підвищена підзвітність, якість аргументації та довіра до наук [5—7], також несуть ризики, пов'язані зі зловживанням владою, страхом покарання та вразливістю молодих науковців¹ [8, 9]. В емпіричних дослідженнях [10—14] виявлено вплив практик традиційного та відкритого рецензування на якість рецензій та рекомендації рецензентів. Розкрито різноманітні упередження, характерні для процесу рецензування, — інституційні, гендерні, дисциплінарні, мовні та ін. [15—19]. Водночас аналітичні огляди та опитування^{2,3,4} демонструють неоднозначне ставлення наукового товариства до різноманітних моделей рецензування, які передбачають поєднання прозорості, справедливості та врахування потенційних ризиків для рецензентів. У працях українських дослідників [20—23] висвітлені питання здійснення рецензування з урахуванням механізмів відкритого та цифрового оцінювання, а також дисциплінарна специфіка і вимога щодо захисту учасників рецензійного процесу з дотриманням європейських стандартів.

Мета статті — розкрити ключові тенденції та проблеми розвитку практик відкритого рецензування, оцінити їхні перспективи як інструменту підвищення прозорості, якості та мотивації учасників наукової комунікації.

Наукова новизна дослідження полягає в узагальненні міжнародного та вітчизняного досвіду впровадження практик відкритого рецензування як складової частини руху за відкриту науку з урахуванням процесів цифровізації наукової комунікації.

Методи дослідження: аналіз і синтез, систематизація й узагальнення наукових публікацій та звітів; аналітичний огляд результатів емпіричних досліджень, які стосуються ефективності різних моделей рецензування.

Джерельна база: роботи зарубіжних і вітчизняних учених, інформація з платформ відкритого рецензування, наукових видавництв, емпіричні дослідження.

---

¹ Bastian H. Signing critical peer reviews & the fear of retaliation: What should we do? *Blog post*. 2018. March 22. URL: <https://absolutelymaybe.plos.org/2018/03/22/signing-critical-peer-reviews-the-fear-of-retaliation-what-should-we-do/> (дата звернення: 02.12.2025).

² Ware M. Peer Review Survey 2015. Publishing Research Consortium, 2016. URL: <https://www.readkong.com/page/publishing-research-consortium-peer-review-survey-2015-2342803> (дата звернення: 19.11.2025).

³ Sense about Science: Peer review survey 2009: Full report. Technical report, 2009. URL: <https://senseaboutscience.org/activities/peer-review-survey-2009/> (дата звернення: 19.11.2025).

⁴ Peer review — a global view. Technical report. Taylor & Francis, 2016. URL: https://librarianresources.taylorandfrancis.com/white_paper/peer-review-a-global-view/ (дата звернення: 19.11.2025).

Результати дослідження та їх обговорення. Традиційне рецензування вважається інтегральним елементом наукової комунікації між членами наукової спільноти та строгою формою визнання⁵ і слугує системою контролю якості [24]; сприяє покращенню якості статей, визначенню оригінальності рукопису і важливості результатів⁶. Рецензована публікація вважається мірилом академічної продуктивності та впливає на кар'єрне зростання науковця.

Систему традиційного рецензування наразі критикують за низку недоліків: упередженість і необ'єктивність [2], надмірна тривалість, інколи непослідовність і неефективність, неспроможність виявити помилки в рукописах або маніпуляції з даними^{7,8,9}, «публікаційне упередження» проти певного виду робіт, яке може зумовлювати необ'єктивне ставлення рецензентів до інноваційних методів або результатів, що йдуть урозріз із домінуючими теоретичними поглядами [18], схильність до надання переваги позитивним результатам над негативними або нейтральним [15, 25].

Подолання недоліків традиційного рецензування, криза відтворюваності, потреба зміцнення довіри до науки, прагнення успішної інтеграції у світовий науковий простір сприяли зростанню інтересу до відкритих і гібридних моделей рецензування, зокрема практик відкритого рецензування, які поступово набувають популярності серед дослідників і видавців.

Концепція «відкритого рецензування» (*open peer review*) зазнала активного розвитку в 1980-х — на початку 1990-х рр. як складова руху відкритої науки і відкритого доступу до результатів досліджень. Наразі не існує єдиного визначення терміна «відкрите рецензування» або загальноприйнятої моделі його реалізації. Т. Росс-Геллауер зазначає, що цей термін включає декілька моделей рецензування, які відповідають

---

⁵ Ghosh R., Morton L. Guest Post: Peer Review Week 2023 to Focus on Peer Review and the Future of Publishing. 2023, July 17. URL: <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2023/07/17/guest-post-peer-review-week-2023-to-focus-on-peer-review-and-the-future-of-publishing/> (дата звернення: 19.11.2025).

⁶ Ware M. Peer Review Survey 2015. Publishing Research Consortium, 2016. URL: <https://www.readkong.com/page/publishing-research-consortium-peer-review-survey-2015-2342803> (дата звернення: 19.11.2025).

⁷ Там само.

⁸ Sense about Science: Peer review survey 2009: Full report. Technical report, 2009. URL: <https://senseaboutscience.org/activities/peer-review-survey-2009/> (дата звернення: 19.11.2025).

⁹ Peer review — a global view. Technical report. Taylor & Francis, 2016. URL: https://librarianresources.taylorandfrancis.com/white_paper/peer-review-a-global-view/ (дата звернення: 19.11.2025).

принципам відкритої науки [1]: відкриті особисті дані рецензентів та авторів; відкриті звіти; відкрита участь; відкрита взаємодія; відкриті коментарі до перегляду та після публікації; відкриті платформи. На практиці можуть використовуватися різні комбінації цих моделей залежно від політики видавництва і дисциплінарної специфіки. Схоже тлумачення надав Дж.П. Теннант, який розглядав відкрите рецензування радше як сукупність практик, аніж як єдину модель [2]. На думку Е. Форда, процес відкритого рецензування включає розкриття особи авторів і рецензентів і відрізняється за рівнем відкритості (підписане, за посередництва редактора, з розкриттям особи рецензента, прозоре і колективне / публічне) і часовими параметрами (допублікаційне, синхронне і післяпублікаційне) [26]. Тобто відкрите рецензування може відбуватися на різних етапах рецензійного процесу — до або після публікації, формуючи майданчик для розширеної наукової комунікації та обміну знаннями між дослідниками.

Відкрите і прозоре рецензування часто вважають взаємозамінними поняттями. Прозоре рецензування зазвичай передбачає публікацію звітів рецензентів і відповіді авторів разом зі статтею. Проте в разі прозорого рецензування рецензенти не зобов'язані розкривати свою особу авторам, на відміну від відкритого, де розкриття є обов'язковим. Тобто робиться акцент на відкритості самого процесу рецензування [27].

Організацією *ASAPbio* у 2022 р. започатковано ініціативу *Publish Your Reviews*¹⁰, яка заохочує рецензентів публікувати рецензійні звіти разом із препринтами прорецензованих робіт на спеціальних платформах для відкритого рецензування, де кожна рецензія отримує власний DOI, що спрощує цитування, а автори препринтів можуть оперативно реагувати на поради та зауваження. Донедавна функціонував спеціалізований сервіс для рецензентів *Publons*, нині інтегрований з авторськими профілями у *Web of Science*, який слугує для реєстрації рецензентів та гарантування професійного визнання їхньої роботи.

Провідні видавництва і платформи (*PLOS*, *BMJ*, *EMBO*, *MDPI*, *F1000Research*, *eLife*, *PeerJ*, *Royal Society Open Science* та ін.) застосовують різні форми відкритого рецензування, від опублікування рецензії до повністю прозорих систем із діалогом «автор — рецензент» [28]. Журнал *EMBO* практикує передпублікаційну взаємодію між рецензентами, які мають можливість коментувати звіти один одного до ухвалення редакційного рішення¹¹. Журнали *Frontiers* практикують інтерактивну спів-

---

¹⁰ Publish Your Reviews. ASAPbio. URL: <https://asapbio.org/publishyourreviews/> (дата звернення: 19.11.2025).

¹¹ Excelling in life science publishing. EMBOpress. URL: <http://embopress.org/transparent-process/> (дата звернення: 19.11.2025).

працю між авторами, рецензентами та заступником редактора. Починаючи з 2025 р. журнал *Nature* запровадив політику прозорого рецензування за замовчуванням, яка передбачає публікацію статей разом із рецензіями та відповідями авторів за умов анонімності прізвищ рецензентів, якщо останні на цьому наполягатимуть.

Нині в Україні також функціонують платформи відкритого рецензування — *Open Review Hub*¹², *Peers.International*¹³, які сприяють діяльності конференцій та здійсненню освітніх послуг. Національний репозиторій академічних текстів (НРАТ) започаткував ініціативу відкритого рецензування, в межах якого користувачі, зареєстровані на офіційному вебпорталі НРАТ, можуть підготувати рецензію на будь-який академічний текст, представлений у відкритому доступі НРАТ¹⁴. Серед українських журналів, які практикують обов'язкове першочергове відкрите рецензування, — «Трансформаційна економіка», «Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Психологія», «Науковий вісник Донецького національного технічного університету» та ін. Окремі журнали запровадили змішані форми рецензування, зокрема відкрите (наприклад, журнали «Енергетика та система керування», «Ядерна та радіаційна безпека» та ін.). Тобто деякі журнали вже розпочинають впроваджувати практику відкритого рецензування, проте воно не набуло масового характеру, і більшість видань усе ще віддає перевагу традиційним способам «сліпого», «двостороннього» рецензування.

Далі розглянемо вплив відкритого рецензування на процес оцінювання результатів наукових досліджень, зокрема в контексті підвищення прозорості, відповідальності та якості наукової експертизи.

Вплив відкритого рецензування на оцінювання результатів наукових досліджень.

Прозорість і підзвітність. Відкрите рецензування сприяє формуванню прозорої, підзвітної та колективної системи оцінювання, яка уможлиблює ознайомлення з повною історією здійснення рецензійного процесу, зокрема зі звітами рецензентів, листами з рішенням редактора, відповідями авторів, що сприяє розумінню сильних і слабких сторін дослідження, формуванню довіри до наукових результатів і удосконаленню їхньої якості [6]. В процесі відкритого рецензування рецензенти

---

¹² Conferences. Openreviewhub. URL: <https://openreviewhub.org/> (дата звернення: 19.11.2025).

¹³ Past Conferences. Peers Int. URL: <https://peers.international/> (дата звернення: 19.11.2025).

¹⁴ Політика щодо відкритого відповідального рецензування. Національний репозиторій академічних текстів. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/polityka-nrat/> (дата доступу: 02.12.2025).

несуть відповідальність за свої коментарі, а редколегія — за вибір рецензентів та остаточне рішення щодо прийняття рукопису. Відкрите рецензування розширює можливості авторів відкрито оскаржувати рішення та зауваження рецензентів у разі їх необґрунтованості, тобто посилює позиції авторів і сприяє кращому захисту їхніх академічних прав.

Для покращення рецензування, боротьби з плагіатом і виявлення суперечливих результатів створено спеціалізовані платформи для відкритого обговорення та зворотного зв'язку щодо достовірності досліджень. Наприклад, незалежний блог *Retraction Watch* відстежує і повідомляє про відкликання наукових статей, що є елементом наукового самокоригувального процесу. Процес відкликання публікацій сприяє кращому розумінню реакції наукового співтовариства на помилки, повернення довіри до науки, викриття фактів наукового шахрайства та недоброчесних досліджень. У межах проекту *Retraction Watch* створено відкриту базу даних відкликаних публікацій, яку нещодавно придбав *Crossref* [29].

Платформи *For Better Science* та *PubPeer* забезпечують механізми відкритого обговорення та зворотного зв'язку щодо достовірності наукових досліджень. На ресурсі *For Better Science* публікують новини, статті, аналізи і коментарі про некоректні чи шахрайські практики в академічних журналах і лабораторіях¹⁵. *PubPeer* є онлайнною платформою, яка дає вченим можливість виконувати післяпублікаційне рецензування, коментуючи дослідження анонімно або під своїми справжніми іменами. Платформа надає змогу для виявлення помилок у даних, зображеннях, потенційних проблемах у публікаціях та відтворюваності результатів¹⁶.

Покращення якості рецензування. Можливе опублікування рецензій і коментарів рецензентів мотивує авторів писати більш конструктивно та аргументовано, що може позитивно вплинути на якість статті [1, 8]. Дослідження з питань відкритого рецензування показали, що воно покращує ефективність зворотного зв'язку, обґрунтованість коментарів [30, 31]. Прикладом конструктивного зворотного зв'язку за допомогою методів відкритого рецензування є діяльність наукової видавничої організації *eLife*, яка застосовує підхід «публікація — рецензування — кураторство» (*publication — review — curation*), коли статтю публікують як рецензований препринт разом із відгуками рецензентів та оцінкою *eLife*, що узагальнює значущість результатів і верифікованість представлених доказів¹⁷.

---

¹⁵ For Better Science. URL: <https://forbetterscience.com/> (дата звернення: 19.11.2025).

¹⁶ PubPeer. The online Journal Club. URL: <https://pubpeer.com/> (дата звернення: 19.11.2025).

¹⁷ Why publish with eLife? URL: <https://elifesciences.org/about/why-publish-with-elifelife> (дата звернення: 19.11.2025).

Розвиток освітніх компетентностей. Відкриті рецензійні звіти (включають рецензії, відповіді та обговорення, супровідні листи та ін.) можуть слугувати навчальним матеріалом для дослідників-початківців із написання якісних рецензій: вони допомагають простежити аргументацію експертів і еволюцію рукопису в процесі доопрацювання, що позитивно впливає на якість наукової комунікації. Оскільки молоді дослідники можуть бути незнайомі з практикою відкритого рецензування, їм краще розпочати публікаційну діяльність із журналу, який забезпечує поступовий перехід до відкритого формату. Наприклад, журнали *Royal Society Open Science* та *PeerJ* застосовують гнучкі моделі відкритого рецензування, за яких рецензентам пропонують, але не вимагають від них, розкривати свою особу, а авторам дають можливість обирати варіант публікації рецензій і відповідей разом зі статтею^{18,19}. Деякі товариства пропонують молодим науковцям програми наставництва у процесах рецензування, наприклад Товариство наукових публікацій (*The Society for Scholarly Publishing, SSP*).

Інклюзивність і взаємодія з громадськістю. Відкрите рецензування є механізмом активного залучення громадськості та інших зацікавлених осіб (учених із суміжних дисциплін, освітян, грантодавців, видавців та ін.) до рецензійного процесу. Його учасники отримують можливість публічно коментувати та обговорювати рукописи. Додаткові конструктивні зауваження сприятимуть розширенню спектра оцінок і поглядів на науковий рукопис і покращенню його якості. У багатьох відкритих журналах і платформах, зокрема в інтерактивних журналах, які видає наукове товариство *European Geosciences Union (EGU)*²⁰, а саме у *Atmospheric Chemistry and Physics (ACP)*²¹, *Biogeosciences* та ін., коментарі наукової спільноти публікують відкрито разом із рецензіями й відповідями авторів, що сприяє активізації наукової дискусії та підвищенню якості наукового дискурсу²² [1, 5, 32].

Визнання рецензентської роботи. Відкрите рецензування забезпечує видимість та визнання рецензійної діяльності, яка до цього залишалася неформалізованою і недостатньо оціненою науковою спільнотою. Опитуван-

---

¹⁸ Staff P.J. Who's Afraid of Open Peer Review? *PeerJ Blog*. 2014, October 21. URL: <https://peerj.com/blog/post/100580518238/whos-afraid-of-open-peer-review/> (дата звернення: 10.11.2025).

¹⁹ Information for authors. The Royal Society Publishing. URL: <https://royalsocietypublishing.org/rsos/pages/for-authors#question10> (дата звернення: 10.11.2025).

²⁰ Open-access peer-reviewed journals. European Geosciences Union. URL: <https://www.egu.eu/publications/open-access-journals/> (дата звернення: 19.11.2025).

²¹ Atmospheric Chemistry and Physics. European Geosciences Union. URL: <https://www.atmospheric-chemistry-and-physics.net/> (дата звернення: 19.11.2025).

²² Open Peer Review. PLOS. URL: <https://plos.org/resource/open-peer-review/> (дата звернення: 19.11.2025).

ня засвідчують, що відгуки про роботу рецензента та її визнання цінуються вище за грошову або натурну винагороду [33], а науковці готові приділяти більше часу рецензентській діяльності, якщо вона буде офіційного врахована під час оцінювання, одержання фінансування та кар'єрного зростання.

Платформа *Publons* є напівавтоматизованим механізмом для офіційного визнання ролі редакторів і рецензентів, які можуть отримати належну винагороду за свою роботу як рецензенти. Традиційно рецензент міг вказувати лише журнали, для яких він виконував рецензування. Сьогодні кожен опублікований рецензійний звіт може отримати DOI та пов'язуватися з ORCID рецензента, що сприяє цитуванню, належному визнанню рецензентської роботи й формує важливий елемент системи відкритого рецензування [34]. Платформи *F1000 Research* і *ScienceOpen* присвоюють DOI післяпублікаційним рецензіям через *CrossRef* та відкриті ліцензії, роблячи рецензії цитованими, прирівнюючи їх до наукових статей²³ [2].

У 2024 р. в Україні відбулась інтеграція ORCID із відкритою платформою для спільного препринт-рецензування *PREreview*²⁴, що стало вагомим кроком у підвищенні прозорості та розвитку відкритого рецензування та надало українським дослідникам можливість упорядковувати відкриті рецензії препринтів і пов'язувати їх зі своїм профілем ORCID²⁵.

Проблеми та обмеження відкритого рецензування. Попри підвищення інтересу до практик відкритого рецензування як інструменту забезпечення прозорості та відповідальності наукової комунікації, цей процес має низку викликів і обмежень.

1. **Побоювання щодо упередженого критичного рецензування.** Відкритим моделям рецензування чинить спротив частина наукової спільноти через побоювання розкриття особистих даних рецензентів, що може створити труднощі із залученням кваліфікованих експертів і втримувати рецензентів від надання критичних оцінок через репутаційні ризики, зокрема для молодих науковців [9, 35, 36]. Дослідження свідчать, що рецензенти можуть піддаватися статево [17], національним [37], інституційним [19, 38], мовним [14], дисциплінарним та ін. упередженням. Е. Медоуз поставив під сумнів збереження анонімності рецензента, особливо у галузях з обмеженим колом спеціалістів, які можуть бути знайомі один з одним, що підтверджено емпіричними даними²⁶ [39].

²³ Introduction to peer reviews. Crossref. URL: <https://www.crossref.org/documentation/research-nexus/peer-reviews/> (дата звернення: 19.11.2025).

²⁴ Open preprint reviews. For all researchers. Prereview. URL: <https://prereview.org/> (дата звернення: 19.11.2025).

²⁵ Відкриті рецензії у ORCID. ДНТБ України. URL: <https://dntb.gov.ua/newsst/peer-orcid> (дата звернення: 19.11.2025).

²⁶ Ann M., Rapple C., Vines T., Irfanullah H., Meadows A., Wallace J., et al. Ask the Chefs: How Does Identity Influence Peer Review? *The Scholarly Kitchen*. 2021, Sep-

Крім того, рецензенти, які виконують сліпе рецензування, надають об'єктивніші рецензії, аніж у разі відкритого рецензування, коли вони піддаються впливу різних упереджень [13]. Дослідження досвіду рецензування журналу *BMJ* засвідчило, що відкриття особистих даних рецензентів значно збільшує ймовірність відмови експертів від участі у рецензуванні [11]. Дослідження видавництва *Wiley* показало, що попри те, що фактично 50—70 % авторів підтримують відкрите рецензування, цей показник падає у разі вимоги опублікування підписаних рецензій разом зі статтею [33].

2. *Відмінності у впровадженні*. Особливості впровадження відкритого рецензування у різних дисциплінах визначаються дослідницькою культурою та усталеними практиками експертного оцінювання.

У галузях із жорсткою ієрархічною структурою або високою конкуренцією відкриті рецензії й розкриття прізвищ рецензентів можуть розглядатися як потенційна загроза незалежності експертної думки та науковій безпеці. Водночас у певних дисциплінах з поширеною практикою препринтів і відкритого обговорення відкриті моделі рецензування частіше слугують продовженням наукової дискусії та інструментом підвищення якості досліджень [1]. Т. Росс-Геллауер і С. Горбах показали, що готовність опублікувати «відкриті звіти» і «відкриті особисті дані рецензентів» суттєво варіює між дисциплінами [4]. У деяких галузях, зокрема природничих і технічних, переважають традиційні моделі рецензування, а до відкритого рецензування найбільш схильні ІТ-сфера та математичні науки. Певні елементи відкритого рецензування зазвичай сприймають більш позитивно у форматі «відкритих звітів», а розкриття особи рецензентів викликає більше скепсису.

3. *Труднощі практичної реалізації*. Відкриті моделі рецензування впроваджуються непослідовно. Попри заявлену відкритість рецензування, журнали не вважають її обов'язковою (наприклад, *PeerJ*), що суперечить принципу прозорості. У деяких журналів проблема ускладнюється відсутністю дієвих механізмів післяпублікаційної критики і сумнівами певних видавництв (наприклад, *Elsevier*) щодо ефективності практик відкритого рецензування [40]. Окрім того, організація відкритого рецензування потребує додаткових ресурсів, зокрема, адміністративної підтримки, технічної платформи для публікації та збереження рецензій, оброблення коментарів.

4. *Етичні та практичні питання*. Відкритість рецензій може викликати низку етичних питань, які стосуються конфіденційності, конфлікту інтересів та ймовірного тиску на рецензентів. Публікація рецен-

---

tember 16. URL: <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2021/09/16/ask-the-chefs-peer-review-identity/> (дата звернення: 19.11.2025).

зій або розкриття особистих даних рецензентів може створити загрозу порушення конфіденційності рецензованих матеріалів і призвести до ризику передчасного розголошення неопублікованих ідей, що зазвичай вважається порушенням етичних норм [41]. Крім того, існує загроза упреджень, які можуть посилюватися. Необхідно розробити етичні та нормативні рекомендації щодо проведення рецензування, які запобігатимуть випадкам переслідування та недоброчесної поведінки. Серед журналів та установ, які розробили спеціальні положення щодо рецензування, слід згадати *COPE, Council of Science Editors, ICMJE та Wiley*. Журнали та наукові установи повинні нормативно закріпити механізми притягнення рецензентів до відповідальності за неправомірну поведінку і підвищити рівень прозорості процедур рецензування для забезпечення публічної підзвітності, що обмежить можливості для негативних практик²⁷.

На основі виконаного дослідження підготовлено рекомендації *щодо процедур відкритого рецензування у наукових виданнях*:

1. Надавати авторам і рецензентам можливість обирати різні моделі відкритого рецензування; аналізувати вплив цих моделей на учасників процесу і на цій основі поступово вдосконалювати систему з метою підвищення її прозорості й справедливості, водночас впроваджуючи інструменти збирання й моніторингу відповідних даних.

2. Дозволити рецензентам, зокрема молодим науковцям, самим вирішувати, чи підписувати рецензії. Дієвою моделлю вважаємо консультативне рецензування, яке передбачає обговорення між редакторами і рецензентами та написання єдиного звіту.

3. Розробити необхідні стандарти і правила, включно з редакційними політиками журналів, етичними кодексами, інфраструктурою для захисту даних, механізмами підтримки прав рецензентів та авторів, уникнення недоброчесних дій. Розробити системи підтримки, стимулювання та забезпечення рецензентів «кредитами»²⁸ для заохочення їхньої діяльності.

4. Організувати вебінари та тренінги для інформування наукової спільноти та працівників редакційних колегій і редакцій наукових видань щодо можливостей застосування нових інформаційних технологій у відкритих практиках рецензування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Нині відкрите рецензування поступово набуває популярності серед дослідників і ви-

---

²⁷ Bastian H. Signing critical peer reviews & the fear of retaliation: What should we do? Blog post. 2018, March 22. URL: <https://absolutelymaybe.plos.org/2018/03/22/signing-critical-peer-reviews-the-fear-of-retaliation-what-should-we-do/> (дата звернення: 02.12.2025).

²⁸ Мається на увазі винагорода у формі умовних балів, або «кредитів», що відображають активність рецензента.

давців, попри те, що переваги традиційного сліпого рецензування все ще високо цінуються науковою спільнотою. Динамічний розвиток практик відкритого рецензування свідчить про прагнення наукового співтовариства до застосування більш прозорих, відповідальних і колегіальних механізмів оцінювання. Публічність рецензій і рецензентських зауважень підвищує прозорість процесу наукового оцінювання, сприяє кращому розумінню сильних і слабких сторін дослідження, визнанню роботи рецензента та формує довіру до опублікованих результатів. Процес відкритого рецензування стикається з низкою викликів і обмежень, пов'язаних із впливом соціальних упереджень, питаннями конфіденційності, конфлікту інтересів, ймовірним тиском на рецензентів і складнощами практичної реалізації рецензійного процесу. До того ж різні дисципліни мають неоднаковий рівень готовності до відкритих практик, а усталені стандарти оцінювання якості відкритих рецензій відсутні. Отже, реалізація практик відкритого рецензування потребує виваженого підходу, який враховуватиме дисциплінарний контекст, етичні аспекти та механізми захисту учасників рецензійного процесу.

Результати досліджень свідчать, що очільникам наукових журналів доцільно не наполягати на розкритті особи рецензента до появи конкретних переконливих емпіричних доказів ефективності цього кроку. Наукові спільноти та платформи відкритого рецензування мають активно підтримувати діяльність у цій сфері, а видавці й журнали — продовжувати експериментувати з новими моделями та підходами до колективного рецензування.

Протягом подальших років рецензування продовжуватиме перетворюватись із механізму контролю на динамічну екосистему обміну знаннями. Успіх цього процесу залежатиме від балансу збереження суворості та сприяння відкритості й діалогу у глобальному науковому просторі. Україні також варто долучатися до практик відкритого рецензування, і важливим кроком на цьому шляху є дослідження з узагальнення зарубіжних практик відкритого рецензування та адаптація найкращих із них до українських реалій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ross-Hellauer T. What is open peer review? A systematic review. *F1000Research*. 2017. No. 6. Art. 588. <https://doi.org/10.12688/f1000research.11369.2>
2. Tennant J. P., Dugan J. M., Graziotin D., Jacques D.C., Waldner F., Mietchen D., et al. A multi-disciplinary perspective on emergent and future innovations in peer review. *F1000Research*. 2017. Vol. 6. Art. 1151. <https://doi.org/10.12688/f1000research.12037.3>
3. Schmidt B., Ross-Hellauer T., van Edig X., Moylan E.C. Ten considerations for open peer review. *F1000Research*. 2018. Vol. 7. Art. 969. <https://doi.org/10.12688/f1000research.15334.1>

4. Ross-Hellauer T., Horbach S.P.J.M. Additional experiments required: A scoping review of recent evidence on key aspects of open peer review. *Research Evaluation*. 2024. Vol. 33. Art. rvae004. <https://doi.org/10.1093/reseval/rvae004>
5. Ervens B., Carslaw K., Koop T., Pöschl U. Review of interactive open-access publishing with community-based open peer review for improved scientific discourse and quality assurance. *Atmospheric Chemistry and Physics*. 2025. Vol. 25. P. 13903—13952. <https://doi.org/10.5194/acp-25-13903-2025>
6. Hendriks F. Trust in science amid a replication crisis. *Current Opinion in Psychology*. 2026. Vol. 68. Art. 102250. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2025.102250>
7. Nixon A. Reimagining the future of peer review: In the face of mounting challenges, is now the time to envision a new future for peer review? *Chemistry International*. 2024. Vol. 46. No. 1. P. 12—15. <https://doi.org/10.1515/ci-2024-0104>
8. Henriquez T. (2023). Open peer review, pros and cons from the perspective of an early career researcher. *MBIO*, 14 (5), e01948-23. <https://doi.org/10.1128/mbio.01948-23>
9. Rao V., Payan J., McCallum A., Shah N.B. ML Researchers Support Openness in Peer Review But Are Concerned About Resubmission Bias. *arXiv preprint*. 2025. arXiv: 2511.23439. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2511.23439>
10. Van Rooyen S., Godlee F., Evans S., Smith R., Black N. Effect of blinding and unmasking on the quality of peer review: a randomized trial. *JAMA*. 1998. Vol. 280. No. 3. P. 234—237. <https://doi.org/10.1001/jama.280.3.234>
11. Van Rooyen S., Godlee F., Evans S., Black N., Smith R. Effect of open peer review on quality of reviews and on reviewers' recommendations: a randomised trial. *BMJ*. 1999. Vol. 318. No. 7175. P. 23—27. <https://doi.org/10.1136/bmj.318.7175.23>
12. Van Rooyen S., Delamothe T., Evans S.J. Effect on peer review of telling reviewers that their signed reviews might be posted on the web: Randomised controlled trial. *BMJ*. 2010. No. 341. c5729. <https://doi.org/10.1136/bmj.c5729>
13. Fisher M., Friedman S.B., Strauss B. The Effects of Blinding on Acceptance of Research Papers by Peer Review. *JAMA*. 1994. Vol. 272. No. 2. P. 143—146. <https://doi.org/10.1001/jama.1994.03520020069019>
14. Ross J.S., Gross C.P., Desai M.M., Hong Y., Grant A.O., Daniels S.R., et al. Effect of blinded peer review on abstract acceptance. *JAMA*. 2006. Vol. 295. No. 14. P. 1675—1680. <https://doi.org/10.1001/jama.295.14.1675>
15. Mahoney M.J. Publication prejudices: an experimental study of confirmatory bias in the peer review system. *Cognit Ther Res*. 1977. Vol. 1. No. 2. P. 161—175. <https://doi.org/10.1007/BF01173636>
16. Travis G.D., Collins H.M. New light on old boys: cognitive and institutional particularism in the peer review system. *Sci Technol Hum Val*. 1991. Vol. 16. No. 3. P. 322—341. <https://doi.org/10.1177/016224399101600303>
17. Budden A.E., Tregenza T., Aarssen L.W., Koricheva J., Leimu R., Lortie C.J. Double-blind review favours increased representation of female authors. *Trends Ecol Evol*. 2008. Vol. 23. No. 1. P. 4—6. <https://doi.org/10.1016/j.tree.2007.07.008>
18. García J.A., Rodríguez-Sánchez R., Fdez-Valdivia J. Authors and reviewers who suffer from confirmatory bias. *Scientometrics. Springer Nature*. 2016. Vol. 109. No. 2. P. 1377—1395. <https://doi.org/10.1007/s11192-016-2079-y>
19. Tomkins A., Zhang M., Heavlin W.D. Reviewer bias in single-versus double-blind peer review. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2017. Art. 201707323. <https://doi.org/10.1073/pnas.1707323114>

20. Биков В., Спірін О., Білощицький А., Кучанський О., Діхтяренко О., Новицький О. Відкриті цифрові системи в оцінюванні результатів науково-педагогічних досліджень. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 75. Вип. 1. С. 294—315. <https://doi.org/10.33407/itlt.v75i1.3589>
21. Кремень В.Г., Луговий В.І., Регейло І.Ю., Базелюк Н.В., Базелюк О.В. Відкритість, цифровізація й оцінювання в науці: загальне і особливе для соціогуманітарного знання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 80. № 6. С. 243—266. <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4155>
22. Коваленко В.В., Яцишин А.В. Вплив відкритої науки на оцінювання професійної діяльності наукових і науково-педагогічних працівників. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2024. № 8 (42). С. 308—328. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8\(42\)-308-328](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8(42)-308-328)
23. Паска О.В., Кремінь Ю.І., Громовик Б.П., Лесик Р.Б. Досвід впровадження прозорої системи оцінювання результатів діяльності науковців. *Вісник НАПН України*. 2023. № 5 (1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5115>
24. D'Andrea R., O'Dwyer J.P. Can editors save peer review from peer reviewers? *PLoS One*. 2017. Vol. 12. No. 10. e0186111. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0186111>
25. Fanelli D. Do pressures to publish increase scientists' bias? An empirical support from US states data. *PLoS ONE*. 2010. No. 5 (4). e10271. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0010271>
26. Ford E. Defining and characterizing open peer review: A review of the literature. *Journal of Scholarly Publishing*. 2013. Vol. 44 (4). P. 311—326. <https://doi.org/10.3138/jsp.44-4-001>
27. Drozd J.A., Lodomery M.R. The Peer Review Process: Past, Present, and Future. *British Journal of Biomedical Science*. 2024. Vol. 81. Art. 12054. <https://doi.org/10.3389/bjbs.2024.12054>
28. Teixeira da Silva J.A., Nazarovets S. The Role of Publons in the Context of Open Peer Review. *Publishing Research Quarterly*. 2022. No. 38. P. 760—781. <https://doi.org/10.1007/s12109-022-09914-0>
29. Rittman M. Retraction Watch retractions now in the Crossref API. Blog. 2025, January 29. <https://doi.org/10.13003/692016>
30. Kowalczyk M.K., Dudbridge F., Nanda S., Harriman S.L., Patel J., Moylan C. Retrospective analysis of the quality of reports by author suggested and non-author suggested reviewers in journals operating on open or single-blind peer review models. *BMJ Open*. 2015. Vol. 5. e008707. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2015-008707>
31. Bornmann L., Wolf M., Daniel, H.D. Closed versus open reviewing of journal manuscripts: How far do comments differ in language use? *Scientometrics*. 2012. No. 91 (3). P. 843—856. <https://doi.org/10.1007/s11192-011-0569-5>
32. Pontille D., Torny D. From manuscript evaluation to article valuation: The changing technologies of journal peer review. *Human Studies*. 2015. Vol. 38. No. 1. P. 57—79. <https://doi.org/10.1007/s10746-014-9335-z>
33. Warne V. Rewarding reviewers — sense or sensibility? A Wiley study explained. *Learn Publ*. 2016. Vol. 29. No. 1. P. 41—50. <https://doi.org/10.1002/leap.1002>
34. Dappert A., Farquhar A., Kotarski R., Hewlett K. Connecting the persistent identifier ecosystem: Building the technical and human infrastructure for open research. *Data Sci J*. 2017. Vol. 16. P. 28. <https://doi.org/10.5334/dsj-2017-028>

35. Matsui A., Chen E., Wang Y., Ferrara E. The impact of peer review on the contribution potential of scientific papers. *PeerJ*. 2021. No. 9. Art. e11999. <https://doi.org/10.7717/peerj.11999>
36. Fiialka S., Trishchuk O., Figol N. Reviewing articles as a way of professional evaluation of scientific texts: organizational and ethical aspects. *Knowledge and Performance Management*. 2020. No. 4 (1). P. 26—36. [https://doi.org/10.21511/kpm.04\(1\).2020.03](https://doi.org/10.21511/kpm.04(1).2020.03)
37. Thelwall M., Weigert V., Allen L., Nyakoojo Z., Papas E.R. Does the use of open, non-anonymous peer review in scholarly publishing introduce bias? Evidence from the F1000 post-publication open peer review publishing model. 2019. arXiv:1911.03379. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1911.03379>
38. Dall'Aglio P. Peer review and journal models. 2006. arXiv:physics/0608307. <https://doi.org/10.48550/arXiv.physics/0608307>
39. O'Connor E.E., Cousar M., Lentini J.A., Castillo M., Halm K., Zeffiro T.A. Efficacy of Double-Blind Peer Review in an Imaging Subspecialty Journal. *American Journal of Neuroradiology*. 2017. Vol. 38. No. 2. P. 230—235. <https://doi.org/10.3174/ajnr.A5017>
40. Teixeira da Silva J.A. Challenges to open peer review. *Online Information Review*. 2019. Vol. 43 No. 2. P. 197—200. <https://doi.org/10.1108/OIR-04-2018-0139>
41. Resnik D.B., Gutierrez-Ford C., Peddada S. Perceptions of ethical problems with scientific journal peer review: an exploratory study. *Science and Engineering Ethics*. 2008. No. 14 (3). P. 305—310. <https://doi.org/10.1007/s11948-008-9059-4>

REFERENCES

1. Ross-Hellauer, T. (2017). What is open peer review? A systematic review. *F1000Research*, 6, 588. <https://doi.org/10.12688/f1000research.11369.2>
2. Tennant, J.P., Dugan, J.M., Graziotin, D., Jacques, D.C., Waldner, F., Mietchen, D., et al. (2017). A multi-disciplinary perspective on emergent and future innovations in peer review. *F1000Research*, 6, 1151. <https://doi.org/10.12688/f1000research.12037.3>
3. Schmidt, B., Ross-Hellauer, T., van Edig, X., & Moylan, E.C. (2018). Ten considerations for open peer review. *F1000Research*, 7, 969. <https://doi.org/10.12688/f1000research.15334.1>
4. Ross-Hellauer, T., & Horbach, S.P.J.M. (2024). Additional experiments required: A scoping review of recent evidence on key aspects of open peer review. *Research Evaluation*, 33, rvae004. <https://doi.org/10.1093/reseval/rvae004>
5. Ervens, B., Carslaw, K., Koop, T., & Pöschl, U. (2025). Review of interactive open-access publishing with community-based open peer review for improved scientific discourse and quality assurance. *Atmospheric Chemistry and Physics*, 25, 13903—13952. <https://doi.org/10.5194/acp-25-13903-2025>
6. Hendriks, F. (2026). Trust in science amid a replication crisis. *Current Opinion in Psychology*, 68, 102250. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2025.102250>
7. Nixon, A. (2024). Reimagining the future of peer review: In the face of mounting challenges, is now the time to envision a new future for peer review? *Chemistry International*, 46 (1), 12—15. <https://doi.org/10.1515/ci-2024-0104>

8. Henriquez, T. (2023). Open peer review, pros and cons from the perspective of an early career researcher. *MBIO*, 14 (5), e01948-23. <https://doi.org/10.1128/mbio.01948-23>
9. Rao, V., Payan, J., McCallum, A., & Shah, N.B. (2025). ML researchers support openness in peer review but are concerned about resubmission bias. *arXiv preprint*, arXiv:2511.23439. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2511.23439>
10. Van Rooyen, S., Godlee, F., Evans, S., Smith, R., & Black, N. (1998). Effect of blinding and unmasking on the quality of peer review: A randomized trial. *JAMA*, 280 (3), 234—237. <https://doi.org/10.1001/jama.280.3.234>
11. Van Rooyen, S., Godlee, F., Evans, S., Black, N., & Smith, R. (1999). Effect of open peer review on quality of reviews and on reviewers' recommendations: A randomised trial. *BMJ*, 318 (7175), 23—27. <https://doi.org/10.1136/bmj.318.7175.23>
12. Van Rooyen, S., Delamothe, T., & Evans, S.J. (2010). Effect on peer review of telling reviewers that their signed reviews might be posted on the web: Randomised controlled trial. *BMJ*, 341, c5729. <https://doi.org/10.1136/bmj.c5729>
13. Fisher, M., Friedman, S.B., & Strauss, B. (1994). The effects of blinding on acceptance of research papers by peer review. *JAMA*, 272 (2), 143—146. <https://doi.org/10.1001/jama.1994.03520020069019>
14. Ross, J.S., Gross, C.P., Desai, M.M., Hong, Y., Grant, A.O., Daniels, S.R., et al. (2006). Effect of blinded peer review on abstract acceptance. *JAMA*, 295 (14), 1675—1680. <https://doi.org/10.1001/jama.295.14.1675>
15. Mahoney, M.J. (1977). Publication prejudices: An experimental study of confirmatory bias in the peer review system. *Cognitive Therapy and Research*, 1 (2), 161—175. <https://doi.org/10.1007/BF01173636>
16. Travis, G.D., & Collins, H.M. (1991). New light on old boys: Cognitive and institutional particularism in the peer review system. *Sci Technol Hum Val*, 16 (3), 322—341. <https://doi.org/10.1177/016224399101600303>
17. Budden, A.E., Tregenza, T., Aarssen, L.W., Koricheva, J., Leimu, R., & Lortie, C.J. (2008). Double-blind review favours increased representation of female authors. *Trends Ecol Evol*, 23 (1), 4—6. <https://doi.org/10.1016/j.tree.2007.07.008>
18. García, J.A., Rodríguez-Sánchez, R., & Fdez-Valdivia, J. (2016). Authors and reviewers who suffer from confirmatory bias. *Scientometrics*, 109 (2), 1377—1395. <https://doi.org/10.1007/s11192-016-2079-y>
19. Tomkins, A., Zhang, M., & Heavlin, W.D. (2017). Reviewer bias in single-versus double-blind peer review. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 114 (51), 12708—12713. <https://doi.org/10.1073/pnas.1707323114>
20. Bykov, V., Spirin, O., Biloshytskyi, A., Kuchanskyi, O., Dikhtyarenko, O., & Novytskyi, O. (2020). Open digital systems in the evaluation of scientific and pedagogical research results. *Information Technologies and Learning Tools*, 75 (1), 294—315. <https://doi.org/10.33407/itlt.v75i1.3589> [in Ukrainian].
21. Kremen, V.H., Lugovyi, V.I., Regeilo, I.Y., Bazelyuk, N.V., & Bazelyuk, O.V. (2020). Openness, digitalization, and evaluation in science: General and specific aspects for socio-humanitarian knowledge. *Information Technologies and Learning Tools*, 80 (6), 243—266. <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4155> [in Ukrainian].
22. Kovalenko, V.V., & Yatsyshyn, A.V. (2024). The impact of open science on the evaluation of professional activities of scientific and academic staff. *Perspectives*

- and *Innovations in Science* (Series “Pedagogy”, Series “Psychology”, Series “Medicine”), 8 (42), 308—328. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8\(42\)-308-328](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8(42)-308-328) [in Ukrainian].
23. Paska, O.V., Kremen, Y.I., Hromovyk, B.P., & Lesyk, R.B. (2023). Experience in implementing a transparent system for evaluating researchers’ performance. *Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 5 (1), <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5115> [in Ukrainian].
  24. D’Andrea, R., & O’Dwyer, J.P. (2017). Can editors save peer review from peer reviewers? *PLoS One*, 12 (10), e0186111. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0186111>
  25. Fanelli, D. (2010). Do pressures to publish increase scientists’ bias? An empirical support from US states data. *PLoS ONE*, 5 (4). e10271. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0010271>
  26. Ford, E. (2013). Defining and characterizing open peer review: A review of the literature. *Journal of Scholarly Publishing*, 44 (4), 311—326. <https://doi.org/10.3138/jsp.44-4-001>
  27. Drozd, J.A., & Ladomery, M.R. (2024). The Peer Review Process: Past, Present, and Future. *British Journal of Biomedical Science*, 81, 12054. <https://doi.org/10.3389/bjbs.2024.12054>
  28. Teixeira da Silva, J.A., & Nazarovets, S. (2022). The role of Publons in the context of open peer review. *Publishing Research Quarterly*, 38, 760—781. <https://doi.org/10.1007/s12109-022-09914-0>
  29. Rittman, M. (2025). Retraction Watch retractions now in the Crossref API. Blog. <https://doi.org/10.13003/692016>
  30. Kowalczyk, M.K., Dudbridge, F., Nanda, S., Harriman, S.L., Patel, J., & Moylan, C. (2015). Retrospective analysis of the quality of reports by author-suggested and non-author-suggested reviewers in journals operating on open or single-blind peer review models. *BMJ Open*, 5, e008707. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2015-008707>
  31. Bornmann, L., Wolf, M., & Daniel, H.D. (2012). Closed versus open reviewing of journal manuscripts: How far do comments differ in language use? *Scientometrics*, 91 (3), 843—856. <https://doi.org/10.1007/s11192-011-0569-5>
  32. Pontille, D., & Torný, D. (2015). From manuscript evaluation to article valuation: The changing technologies of journal peer review. *Human Studies*, 38 (1), 57—79. <https://doi.org/10.1007/s10746-014-9335-z>
  33. Warne, V. (2016). Rewarding reviewers — sense or sensibility? A Wiley study explained. *Learned Publishing*, 29 (1), 41—50. <https://doi.org/10.1002/leap.1002>
  34. Dappert, A., Farquhar, A., Kotarski, R., & Hewlett, K. (2017). Connecting the persistent identifier ecosystem: Building the technical and human infrastructure for open research. *Data Science Journal*, 16, 28. <https://doi.org/10.5334/dsj-2017-028>
  35. Matsui, A., Chen, E., Wang, Y., & Ferrara, E. (2021). The impact of peer review on the contribution potential of scientific papers. *PeerJ*, 9, e11999. <https://doi.org/10.7717/peerj.11999>
  36. Fiialka, S., Trishchuk, O., & Figol, N. (2020). Reviewing articles as a way of professional evaluation of scientific texts: Organizational and ethical aspects. *Knowledge and Performance Management*, 4 (1), 26—36. [https://doi.org/10.21511/kpm.04\(1\).2020.03](https://doi.org/10.21511/kpm.04(1).2020.03)

37. Thelwall, M., Weigert, V., Allen, L., Nyakoojo, Z., & Papas, E.R. (2019). Does the use of open, non-anonymous peer review in scholarly publishing introduce bias? Evidence from the F1000 post-publication open peer review publishing model. *arXiv preprint*. arXiv:1911.03379. <https://arxiv.org/abs/1911.03379>
38. Dall’Aglia, P. (2006). Peer review and journal models. *arXiv:physics/0608307*. <https://arxiv.org/abs/physics/0608307>
39. O’Connor, E.E., Cousar, M., Lentini, J.A., Castillo, M., Halm, K., & Zeffiro, T.A. (2017). Efficacy of double-blind peer review in an imaging subspecialty journal. *American Journal of Neuroradiology*, 38 (2), 230—235. <https://doi.org/10.3174/ajnr.A5017>
40. Teixeira da Silva, J.A. (2019). Challenges to open peer review. *Online Information Review*. Vol. 43, No. 2, 197—200. <https://doi.org/10.1108/OIR-04-2018-0139>
41. Resnik, D.B., Gutierrez-Ford, C., & Peddada, S. (2008). Perceptions of ethical problems with scientific journal peer review: An exploratory study. *Science and Engineering Ethics*, 14 (3), 305—310. <https://doi.org/10.1007/s11948-008-9059-4>

Одержано / Received 26.01.2026

Прорецензовано / Revised 20.02.2026

Підписано до друку / Accepted 25.05.2026

Zhyvaha, PhD (History), senior researcher
Dobrov Institute for Scientific and Technological Potential
and Science History Studies of the NAS of Ukraine
60, Taras Shevchenko boulevard, Kyiv, 01032, Ukraine
e-mail: oks_zhyvaga@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-4996-034X>

OPEN PEER REVIEW AS A TOOL FOR IMPROVING TRANSPARENCY AND QUALITY OF SCIENTIFIC EVALUATION

The article elaborates on the transformation of the scientific peer review system amid the rapid development of open science and the introduction of new digital technologies into scientific communication. Open peer review is gradually gaining popularity among researchers and publishers, although the advantages of traditional blind peer review are still highly valued by the scientific community. The dynamic development of open peer review practices demonstrates the scientific community’s desire to adopt more responsible and participative evaluation mechanisms. It has been established that open peer review increases the transparency in the scientific evaluation process, promotes a better understanding of research strengths and weaknesses, and builds trust in published results. The advantages of open peer review have been outlined, including increased transparency of the evaluation process, greater participant responsibility, more thorough and constructive evaluations, and involvement of a wide pool of experts from various disciplines and the public. The challenges and risks of implementing open peer review practices, including social biases, disciplinary differences, and ethical and practical considerations, are highlighted. It has been concluded that (i) the review process in the digital age does not finish with the article’s publication, but

rather marks the beginning of the ongoing scientific discourse; (ii) certain elements of open peer review are usually perceived more positively in the format of open reports, whereas the disclosure of reviewers' identities elicits greater skepticism; (iii) openness must be balanced with reviewers' safety and fair criticism, particularly in hierarchical academic environments. Journals are encouraged to implement flexible open-review models that give authors and reviewers an opportunity to choose different review forms, and to monitor the dynamics of their choices. A phased, context-driven implementation of open models of scientific evaluation seems appropriate, taking into account disciplinary specifics and ensuring the protection of all participants in the peer review process.

Keywords: *traditional peer review, open peer review, open science, post-publication peer review, scientific communication.*